

ХАНТЫ ЯСАҢ

22 ноября 2018 года

№ 22 (3514)

www.khanty-yasang.ru

Основана 1 ноября 1957 года

Аңки емәңхәтл пида!

И. Самсонова верум хур

Тәнял ол Ёмвоша «Салыкве» немпи араң-якаң ванлтупсыя округев эвәлт ар няврем юхтылдәс. Тәм араң па якаң якхот 2002-мит ол вүш эвәлт Югра мұв луваттыйн ләщәтты питсы. Тыв юхтум пушхәт арташты ёха 40 мултас әмәшч як, хурамәң ар па нарәсты сый, ушхуль утәт ванлтәсәт. Мет амтәң, хән худыева хоттел ёх әмәшч шуши мир якхот ванлтәты веритләт. Щиты Юлия Яркина Артём пухиел пида мойң мир ешалт йис нарәсты сыйт, арәт па якәт альсәт.

Юлия Нуви сәңхум район Ваньщавәт кәрт эвәлт вәдты вухаль не. Ашкола юпийн Ёмвош педагогической колледжа ариты па нарәсты верәта вәндтыйлдыт мәнас. Щитәд юпийн елды Югорской государственной университетн ищи верәта вәндтылдәс.

Шәлта ям арат ол юхды Саранпауль кәртәң искуствайт ашкола па «Салы лёңх» немпи араң-якаң тахи пүншум хәннехә Д. Агеев хуша шуши мирлүв нарәсты юхәтн тәса юнтты вера вәндтылдәс. Ищи пурайн Ёмвошн «Хәтл» Ас-угорской театр пүншы. Щи

пура вүш эвәлт Юлия Яркина тәта артистка неңа вәд. Мосл ястәты, нумсәң айлат неңие Екатеринбург вошн театральной институтн вәндтылдәс. Щи тахи етшуптум юпийн театр па кина актрисая йис. Юлия Артём па Роман пүхнән енмәдтәд.

Пушәхнән аңкиен иты ариты па нарәсты вер сәмәна тайлдәңн. Вантә, вәна пелка рәт ёхлал, щит Маргарита Федоровна Рябова па Матрёна Егоровна Яркина, ариты па якты вер йистелдн яма вәсәд.

Аңкет емәңхәтл кеши иса аңкета вүща ясәт китлүв, тәдана, амтәна, әмща сорни нявремәтн давадман елды вәдаты!

Ирина
САМСОНОВА

Тӑм ода миюм округ вухӑт аршӑка йисӑт

Муй арат вух па муйсӑр верӑта 2019-мит, елды питты 2020-2021-мит олатн мӑды, щӑ олаӑн округ дума депутатӑт мирхотн путӑртсӑт. Щӑ мирхот Ас потты тыдӑщ 15-мит хӑтлӑн вӑс.

Дума кӑща хӑ Борис Хохряков айкелӑт ӑкӑтты ӑх елпийн лупӑс, тӑм ода яртыӑн тыдӑщ мӑра миюм округ вухӑт тӑса па яма тӑрмӑлсыйт, иса тӑхет щӑ мӑр яма рӑпитсӑт. Лӑв пӑмашӑпа ясӑн тӑс щӑ тӑхет кӑщайта. Лӑв лупӑс:

«Тӑм ода бюджет вухӑт 77 миллиард шойта ара йисӑт. Щӑ вухӑт мӑн арсыр мосты верӑта мӑдлӑв, мет олаӑн мирева вӑлты хотӑт мӑты вера. Ма нӑмӑсдум, щӑ вухӑт унтасн 2019-мит ода Югра мӑвев луваттыин иса балок

хотӑт йира вӑлдыйт». Лӑв ясӑндал ширн, тӑм ода 170 шурӑс квадратной метра катра хот йира вӑсы, щӑ юпийн ар хӑннехӑ йилуп хотӑтн вӑлты питсӑт. Щӑлта вухӑт мир тӑлана вӑлты шира, нявремӑт вӑндтӑты, хот войт енмӑлты

па па мосты верӑта сухуптӑсыйт.

Щӑлта елды хӑлум ода мӑра бюджет вухӑт олаӑн лупӑс: «Щӑт яма па тӑса верум вухӑн поступсы, Россия Президентӑн постум 11 национальной проект ширн версы. Щӑ олаӑн 25 государственной программӑн хӑншыс».

Надежда
РАГИМОВА

Шуши мирӑт вӑлупсы ямӑлты верӑт олаӑн путӑртсӑт

Ас потты тыдӑщ 13-митн Ӑмвошн шуши мирӑт ассамблея депутатӑт мирхот верӑнтсӑт. Щӑта дыв увӑс хуятӑт вӑлупсы ямӑлты шира 2019-мит па елды питты 2020-2021-мит ода миюм округ вухӑт олаӑн путӑртсӑт.

Мирхотн округ дума депутатӑт **Еремей Айпин**, **Руслан Проводников**, **Александр Новьихов** па **Александр Филипенко**, округ департаментӑт кӑщайт, ода тӑхет ӑх па айкелӑт ӑкӑтты хуятӑт ӑкӑтшийдсӑт.

Округ финансӑт департамент кӑща дӑнкар не **Татьяна Урсу** ӑкӑтшум ӑх елпийн путӑртӑс, муй арат вух округ бюджет ӑвӑлт шуши мирӑт вӑлупсы ямӑлты шира 2019-мит па елды питты 2020-2021-мит ода мӑды. 2019-мит ода щӑ вер пӑты 136,2 миллион вух сухуптӑды.

Щӑлта мӑвӑт-автӑт дӑвӑлты верӑт тӑты департамент кӑща дӑнкар не **Вероника Аптраштова** мирхотн лупӑс, муй арат вух вохлӑт округ арсыр департаментӑт шуши мир верӑт тӑнматты шира. **Еремей Айпин** ясӑндал ширн, округ районӑта вухӑт мӑты ищи мӑсд, дӑдн дыв щӑта государственной поступсӑт яма тӑты ат веритсӑт.

Шуши мира вӑлты хо-

тӑт лӑтты шира нӑтты вухӑт мӑты олаӑн поступсы лӑжӑтман вӑд. Щӑт унтасн шуши мирӑт 2006-мит ода вӑш ӑвӑлт хотӑт лӑтлӑт муй па омӑслӑт. 2019-мит ода щӑ вера 65,9 миллион шойт вух мӑды. Округ дума депутат **Руслан Проводников** лупӑс, хути округ мир дыв хушӑда юхӑтлӑт па нӑшайдал олаӑн путӑртлӑт. Вантӑ, дыв субсидия вохты шира непека хӑншаньшман вӑдлӑт, щӑ тумпи ипотечной кредит унтасн хот лӑтсӑт, дыведа кашӑн ода заявление непека йилпа хӑншты мӑсд. Руслан Владимирович лупӑс, щӑ непека кашӑн ода дыведа хӑншты ӑн мӑсд, вантӑ, дыв ипотечной кредит тӑйлӑт.

Щӑ юпийн депутатӑт шуши мира мӑты социальной пенсия олаӑн путӑртсӑт. Ин щӑ поступсы округевн вӑлты ар вош па кӑрт щӑ непека ӑн хӑншыс. Мирхотн кӑща ӑх лупсӑт, округев луваттыин вӑлты иса вошӑт па кӑртӑт щӑ

непека хӑншты мӑсд, вантӑ, щӑта шуши ӑх вӑдлӑт.

«Югра дывлуптӑты» тӑхи кӑща не **Людмила Алфӑрова** лупӑс, хути дыв ода тӑхел «Социально-экономическое развитие коренных малочисленных народов Севера» поступсы ширн ищи рӑпитл. «Щӑ непека агропромышленный комплекс ширн ар вер хӑншман вӑд, дӑдн шуши мирӑт вӑлупсы ямӑлты па тӑнматты. Мӑн ванкӑтлы шуши ӑх вӑлты тӑхета янхлӑв па дыв пилӑда путӑртлӑв. Дыв щӑмӑш нӑша тӑйлӑт: вӑдум хӑлӑд мӑты юпийн шенк ай вух холумлӑт, 2019-мит ода хӑл вӑлпӑслӑты шира квота ӑн мӑды. Ма нӑмӑсдум, мӑнӑва, ода хуятӑта, промышленность департамент ӑх пилӑ кӑтӑдн яма рӑпитты мӑсд, дӑдн щӑмӑш нӑшайт имухты тӑнматты», – лупӑс Людмила Александровна.

Мирхотн лупум ясӑнӑт и непека хӑншыйт, дӑдн елды щӑтӑт ат тӑнматсыйт.

Щӑлта Еремей Айпин хӑнты па вухӑл ясӑнӑнӑн киникайт ӑсӑлты вер олаӑн путӑртӑс. Лӑв лупӑс: «Вухӑл ясӑнӑн учебникӑт ин ӑсӑлсыйт. Хӑнты ясӑнӑн ӑсӑлты шира нӑша тӑйлӑв. Вӑндтӑты верӑт тӑты департамент кӑща хӑ Андрей Дренин пилӑ вӑйтӑнтыйлсум. Ин хӑнты ясӑнӑн катра алфавитн нявремӑт пӑта вӑндтӑты киникайт ӑсӑлты питлӑв».

Еремей Данилович па и нӑша олаӑн ясӑн тӑс: «Ешавӑд Сӑрханл вошн сӑтытум хӑнтӑт олаӑн мирхот питл. 2017-мит ода ай кер тыдӑшн мойпӑр Сӑрханл хӑнтӑт вӑлты вӑнт шуши юхтӑс па и пух мӑшмӑлтӑс. Вӑды дӑвӑлты ӑх щӑ мойпӑр вӑдсӑт. Щӑ юпийн дыв сӑтытты питсыйт, мӑттӑ, немасыя непека ӑн тӑйман вой вӑдсӑт. Ширн интӑм ода тӑхетн рӑпитты юристӑта щӑ хӑнтӑта нӑтты мӑсд, дыв пухиел дӑвӑлман вой вӑдсӑт». Е.Д. Айпин «Югра дывлуптӑты» тӑхи хуятӑта лупӑс, сӑта ищи ат янхлӑт па вӑды тӑйты хуятӑта ат нӑтлӑт.

Надежда
НОВЬЮХОВА

«Россия мұв вудаң немәт» олаңан

Тәм ванән Ёмвошн Югра Общественной палата кәшә не И. Максимова па Общественной па внешней связят департамент кәшә юкана вәдты хә К. Репин айкел әкәтты әх пида мирхот версәңән.

К. Репин путәртәс, ху-ты тәм ванән округев луватн «Россия мұв вудаң немәт» иньшәсупсы вәс. Ши пурайн 800 хәннехә иньшәссы па уша йис хәдүм вудаң нем, мәта

утәтн тәм күтн Сәрханл па Нижневартовск вош-ңән тухләң хопәт датты тәхәңән немәтты рәхл. Елды тәм тыләш суканты вәнты хәннехуятәт ищи-ты иньшәсты питдыйт,

муйсәр хә нем мет сәмәңа дыв тайләт.

И. Максимова айкел верәс, муй ширн иньшә-супсы пурайн Сәрханл вош аэропорта ши әх не-мәт юканты ләшәтсыйт, щит: Е. Айпин, В. Бахи-лов, В. Башмаков, Ермак, В. Богданов, Г. Кукуе-вицкий, Ф. Салманов, С. Урусов, В. Солохин,

А. Филипенко. Нижне-вартовск вош тухләң хопәт датты тәхия – Н. Ар-хангельский, А. Дунин-Горкавич, С. Повх, Р. Ку-зоваткин, В. Муравленко, Н. Нежданов, Г. Норкин, С. Рьжииков, Ф. Салманов, А. Филипенко.

Араттелдн 500 хәнне-хәйн илем хә нем сәмәңа ки тайды, щимәш ву-даң хәннехә немн аэро-портнә мәдлийнән.

Владимир ЕНОВ

Кәшә неңев ай павтәс

Ас потты тыләш 15-мит хәтәдн Ёмвош округ ух не Наталья Комарова айкеләт әкәтты әха арсыр вер олаңән путәртәс. Хәдүм мултас щос мәр көртәт, вошәт па окружной, федеральной 64 редакция эвәлт лүв 53 арат вер олаңән иньшәссы. Ши ропәхн мирхот мәнум хот йитн соткем хуят омсәс. Имухты ши вер интернетн кина иты па мира вантәсы, щит Югра правительства сайтән, ОТРК «Югра», «ВКонтакте», «Открытый регион» па па тәхетн.

Мосл лупты, вән вошәт эвәлт айкел әкәтты әх ән юхтыйлдәт, щит пәты дыв интернет хуваат кәшә неңев иньшәсәт. Соцсети немуп тәхетн ши мирхот вантум әх ищи лүвел иньшәсәт. Мосл лупты, округев вәлупсы тухәдпи журна-листәт дыв вошләд па көртләд верәт олаңән губернатора лупсәт па экономика, социальной, хот мәты верәт олаңән, щәдта леккар хотәт, вәндтыйлдты хотәт па спорт олаңән лүвел инь-шәсәт. Шуши мирәт рәт яснәт тәдаңа тайты олаңән ищи путәр вәс. Мир нәла лупләт, хути Н. Комарова ешайн йира павәтды. Щит яна муй ро-пәх, ши олаңән лүв ищи иньшәссы. Путәртты питмалн, мет сыры На-талья Владимировна цифровой реформа немуп ут олаңән лупәс:

– Ши вер щиты лә-шәтты мосл, дәдн мира ат мәстәл. Интум щиты верты дәнхалүв, дәдн цифровой немуп пурмәсәт унтасн мұң мұвев телерадиоком-паният верум прог-раммайт тухәдпи хон вош утәт ищи каш

вантәты хушапәтн ат алдсыйт.

Хотәт дәвәдты вер олаңән кәшә ими лупәс:

– «Доступное жильё молодым семьям» немуп поступсы 2006-мит ол вұш эвәлт рә-питл. Ши мәр 63 шураәс мултас айлат әх шив хәншанышәт. Щит шеңк ар хуят, щит пәты интум елды айлат семьяйт шив хәншты вудысүв. Интум вәнты ши поступсы унтасн 30-кем шураәс айлат әх хот дәттыя нух нәтты вухн мәсыйт. Кашәң хуята и миллион шойт вух арат. Араттелдн округев кәсна эвәлт айлат әха 19 миллиард мултас шойт вух хотәт дәттыя мәсүв.

Интум вәнты итәх вошәтн балокәт омәсләт. Н. Комарова ши олаңән тәмиты лупәс:

– Ас потты тыләш олаңмит хәтл вәнты худна 3900 балок омәсл. Ас хәдты тыләш олаңмит хәтл вәнты 2019-мит олн щимәш хот шимла йил. Яң муниципалитетн (хута ши хотәт вәдләт) интум ши вер тұңматды. Па пұш вәш тыләш вет муниципалитет хуши ши хотәт иса

худт шұкатдыйт па щитәт омсум мұвәт нух систамтдыйт. Мұң мұвев кәсна эвәлт ши вер вертыя вошәта 8-кем миллиард шойт вух мәсүв. Щит тәрмәл, дәдн худыева 9998 балок (ши арат 2010-мит олн вәс) иса ат шұкатсыйт па щәта вәдты мир худыева хотәтн ат мәсыйт.

2018-мит олн Ас хәдты тыләш олаңмит хәтәдн мұвевн 1480 катра хот омсәс. Щит 650 шураәс арат квадратной метра. Тәм пұш мұң муниципалитетәта вух мәсүв, дәдн щәта 150 шураәс арат квадратной метра катра хот нух ат лосытсы.

Елды айкел әкәтты мир кәшә неңев инь-шәсәт, хән худыева хо-тәт газн әдты питдыйт? Лүв яснәд ширн:

– Дәнхалүм лупты, мұвев хуши Газпром па кашәң мұв вәтша ши вер ләшәтләт. Газпром газәң тұрпайт мұв вәнты талдәлә, әхәт регионәт щитәт көртәт па вошәт вәнты верләт. Мұң мұвев олаңән ки лупты, па мұвәт киньши тәта ар хот газ тайләт. Вошәт худыева щит тайләт.

Интум сжиженной газ верты хотәт омәсты мосл па щит унтасн көртәң хотәта газ мәты рәхл.

Мұвев хуши «Две пенсии для бюджет-ников» немуп поступсы рәпитл. Н. Комарова иньшәссы, щит елды рәпитты питл муй әнтә? Лүв лупәс:

– Окружной пенсион-ной поступсы рұвн 200 шураәс мултас хәннехә кимит рұтыщупсы вух вұдәт. Мұң ши вер нух вудыты нумәс ән тайлүв.

Нивд ол Наталья Ко-марова мұвев кәшә рәпитл па тәта вәд. Щит пәты иньшәссы, Югра лүведа щит – муй? Лүв юхды лупәс:

– Югра – щит ма вә-лупсем! Елды па мұва рәпитты вохдыом муй йира павәтдыом ки, ши вер пелы рома вәдман вантлүм. Вантә, кашәң кәшә нәмты мосл, мосәң, ешайн лүв па тәхия рәпитты китды.

Тәм олн обращение губернатора немуп пу-тәр па хутысаты мұвев правительства 2018-мит олн рәпитәс, ши вернән олаңән лүв ивәнтды путәртты питл. Муй пәты щиты верды?

Наталья Комарова:

– Мұң нәмәслүв, ок-ругев правительства әх ямсыева ат дерамтләт, хутысаты мұвев вәлупсы тәм пұш мәнәс па муй ширн йилдуп олн вәдты питлүв.

Реональда ОЛЬЗИНА

Финно-угорской учёной ёх вән мирхот

Васы мӓнты тыдӓщ 26-митн Ёмвошн Югорской государственной университетн «Языки и культура народов Арктики как полиэтнического региона в условиях глобализации» немпи I мӓвтед мир научной мирхот вӓс. Тыв па хон пелӓк Венгрия, Финляндия, Россия мӓвев эвӓлт арсыр учӓныйт юхтыйдсӓт.

Мет сыры ЮГУ кӓща не **Татьяна Карминская**, лӓв лӓнкар хӓйд **Андрей Мартыненко**, округ шуши мир ассамблея кӓща хӓ **Еремей Айпин**, государственной дума депутат **Татьяна Гоголева** ясӓн вӓсӓт. Щи тумпи па хон пелӓк мӓвӓт эвӓлт видео щирн учӓныйт вӓща версӓт, щит Хельсинской университет финно-угорской ясӓт па литература кафедра профессор хӓ **Грюнтал Рихо**, Антал Регули немпи музей кӓща не **Эстер-Рутткаи-Миклиан** (Зирц вош, Венгрия мӓв) па Сегедской университет финно-угорской ясӓт кафедра кӓща не **Каталлин Шипоц**. К. Шипоц щиты лупӓс:

– Мӓн Сегедской университетӓвн ар од хӓнты, вухаль па па Увӓс мирӓт ясӓт вӓндтӓдыйт па дерамтдыйт. Тӓм одн кӓт айдат хуят вухаль ясӓн, и хуят нганасанской ясӓн вӓндтӓты питсӓт. Ма 30 од айдат ёх вухаль ясӓн вӓндтӓлум. Интӓм мӓн учӓныйлӓв щимӓщ

научной непекӓт хӓнш-дӓт: «Вухаль ясӓн синтаксис», «Хӓнты-вухаль ясӓннӓн синтаксис», увӓс мир йис па тӓм йис вӓлупсы па па олӓннӓ. Мӓн научной непеклӓв па хон пелӓк английской ясӓннӓн хӓншлӓв. Мосл, дӓдн па мӓв ёх увӓс мир олӓннӓ ищи ат вӓсӓт. Мӓн хуцева хӓнты па вухаль хуятӓт аспирантурайн вӓндтыйдты веритдӓт. Тӓм вӓн научной мирхот яма ат мӓнл!

Эмӓщ вӓс **Эстер Рутткаи-Миклиан** эвӓлт шурышкарской ясӓннӓн вӓща ясӓн хӓдӓнтты. Лӓв, вантӓ, юхӓтты ӓн веритӓс. 2019-мит одн Антала Регули сот од постӓты пӓта дӓшӓтлы. Лӓв мӓн учӓныйлӓв ищи щив вохсӓлӓ.

Пленарной мирхотн Москва вош арсыр ясӓт дерамтты институтн рӓпитты учӓной не **Юлия Норманская** «Хантыйский язык в виртуальной лаборатории ЛингвоДок: значение новых полевых и архивных данных» немпи непекӓл лӓнӓтсӓлӓ. Уша

Н.Б. Кошкарёва, Е.А. Нёмысова па па хуятӓт

йис, интернет хуца **Lingvodoc** сайт вӓл, шӓта арсыр ясӓтн словарьт вӓлдӓт, щив хӓнты ясӓн словарь ищи верты рӓхл. Щи тумпи лӓв хӓнты учӓной не Софья Онина рӓпата олӓннӓ ай тӓс. Софья, неш, низямской хӓнты ясӓннӓн словарь хӓншӓс. Ин тӓп вет хуят ши ясӓн тайлӓт.

Елды ма ясӓт вӓндтӓты па дерамтты секцияйн рӓпитсум. Телевизор хува па хон пелӓк Германия Мюнхенской университет эвӓлт **Жофия Шён** шурышкарской ясӓн щирн ай тӓс, муй щирн лӓв «Послеложные конструкции хантыйского языка» немпи научной непек хӓншӓс. Ин интернет хуца «Словарь с послелогами хантыского языка» непек вӓл. Ин Жофия университетн 9 айдат хуят хӓнты ясӓн вӓндтӓл.

Щи юпийн Л. Этвеша немпи университет хуца (Будапешт вош) ясӓт дерамтты доктор не **Марта Чепреги** «О лексике мифических песен обско-угорских народов» немпи непек лӓнӓтсӓ. Лӓв финской учӓной К.Ф. Карьялайнен (1871-1919-мит олӓт) хӓшум непекӓт пидӓ рӓпитд, тулмащтӓл. Финн хӓ нӓд од хӓнтӓт па вухальт кӓтн рӓпитӓс,

йис путрӓт, моньшӓт, арӓт па па утӓт хӓншӓс. Юхи юхӓтмалн хӓлум киника еслӓс. Карьялайнен 48 од луваттыйн ӓнтӓма йис, лӓв юпедн ар непек хӓшӓс. Тром юхан хува янхман 68 непек, Ващ юхан хува – 89 непек хӓншӓс. Шӓта арсыр йис ясӓт вӓлдӓт. И ясӓн – щит Тяпар, Щопар, Сюпар, мосӓн, щит Тяпар вош, мӓта ут Лаӓл хонӓннӓ омсӓс. Катра пурайн Пулӓвӓт вош эвӓлт Муши кӓрт вӓнты тӓхи Щопар мӓва, Тайшин кӓнащ Щопар мӓв кӓнаща адьшӓсы. Мосӓн, хӓнты Себуров опращнем ши ясӓн эвӓлт тывӓс.

Ёмвош «Лыдӓн со-юм» тӓхийн нӓвремӓт вӓндтӓты не **Майя Макарова** ай тӓс: «Интӓм вӓн нӓша тывӓс, вухаль нӓвремӓт рӓт ясӓн па хон пелӓк ясӓн иты вӓндтӓдӓт. Щит пӓта йилуп щирн киникайт есӓдты мосл. Щиты мӓн тӓм одн «Вухаль ясӓн (1-4 классӓт пӓта)» киника есӓдсӓв».

Интӓм ЮГУ хуца аспирант эви **Галина Новьихова** вӓндтыйл, лӓв войт олӓннӓ арсыр ясӓт дерамтӓл па научной непек хӓншӓл.

Людмила
СПИРЯКОВА

Мирхот пурайн

Хутыса Югра мўвевн мир ямәлды вер вәд

Ши олаңан округ мир ямәлды вер тәты департамент кәщә хә Алексей Добровольский айкел тәс:

– Югра мўвевн ар няврем сема питд па шимд хуят әнтәма йил. Интәм округев луватыйн пәльницайт ар тәм йис мосты пурмәс дәтсәт. Юхи хәшум хә-

дум ол мәр мәшәң хуя-та 27 верәк, Ёмвош леккар хотн яң верәк омәссы.

2019-мит олн Сәрханл вошн «Аңкет па нявремәт хот» омәсты етшәды. Ёмвошн мет ар участковой леккар хот вәд, щит шеңк ям.

Округевн вера дәвәрт мәш тайты ёх пәта немасыя нәтупсәт дә-

щәтман вәдләт. Тәм ол па 2019-мит олн тәм йис лекшитты пурмәсәт дәтты пәта ар вух мәсы. 2018-мит олн «Скорая помощь» немпи 53 машина дәтсы, ши тумпи 112 ут дәтты па мосл.

Мўң округевн сот щурәс хуятәт пида ветьян тохтур рәпитл, щит Россия мўвев киньши

1,5 пўш аршәк вәд. Интәм Нижневартоск, Сәрханл па Нефтеюганск вошәң пәдницайтән онколог па анестезиолог-реаниматолог тохтур ән тәрмәд. Ям, хуты мўң Югра мўвева арсыр тохтурәт рәпитты юхәтләт.

Людмила
ЛОНГОРТОВА

Арктика мир ясәәт па вәдупсы олаңан путәртсәт

«Языки и культура народов Арктики как полиэтнического региона в условиях глобализации» немуп мирхотн российской, па хон пеләк вән непекәң ёх, щәлта Югорской университетн вәндтйылды айдат хуятәт ияха әктәщйылдәт. Щәта няд хот йитн нумсәң путрәт путәртсәйт.

«Актуальные проблемы диалектологии языков арктических народов России» немуп тәхи хуши хәнты, вухәд па рўщ путәр сувәт олаңан ай павәтсы. Щәлта муйсәр рўщ ясәәтн обско-угорской ясәәтн вәдләт па муйсәр обско-угорской ясәәт рўщ ясәән вәдләт. Арсыр путрәт күтн мет әмәщ айдат ёх хәләнтты вәс. Лыв вәндтйылды тумпи научной вера вўянтсәт па филологической наукайт тохтур Наталья Кошкарёва (СО РАН, Новосибирск) лупәс, ши ут лыв шеңк яма верләт. Ши эвет-пухәт күтн рўщ пух Василий Волгонен (Цынгалыкәрт эвәлт) вәс, лўв ай павтәс, муйсәр путәр сувн аңкәңкел путәртәл.

Путрәт сухнум юпийн лупсы, муй щирн мирхот мәнәс. «Приоритеты современной филологической науки» немуп секцияйн обско-угорской, енисейской, самодийской па финской ясәәт олаңан путәртсы, щәлта хутысаты ши ясәәтн айдат ёх вәнд-

Марта Чепрегина Софья Онина

тәдйылт. Ши тәхи ух не филологической наукайт кандидат **Софья Онина** лупәс, Жофия Шён (Мюнхен) интернет хўват шеңк әмшәа путәртәс. Лўв ясәәл щирн, ши не хәнты лингвистика верн арсыр йилуп ут уша павтәс. С. Онина ләңхал, дәлн учёнойт, арсыр рәпатнекәт па айдат ёх елды ванкўтды тәмәщ мирхотәтн ат вәйтәнтйылдәт.

Филологической наукайт тохтур **Наталья Кошкарёва** «Актуальные проблемы диалектологии языков арктических народов России» немуп тәхи ух неңавәс. Лўв лупәс:

«Тәта кәт вер нух вантсы. И ут – щит хутысаты Ёмвош округн рўщ путәр сувәт дәрәмтлйылт. Вантә, 300-400-кәм тәд тәта катра йисн юхтум рўщәт вәдләт. Ши мир тухәдпи питы вуй холумттыя ар хуят тыв касәдсәт. Ма щиремн, ши мир ясәәт вәндтәты – щит ям вер. Кимит ут – щит хәнты па вухәд ясәәт дәрәмтты вер. ЮГУ хуши айдат ёх елды ши верәт ки уша дәрәмтләт, ямсыева уша йил, муйсәр путәр сувәтн тәта мир путәртләт».

Исторической наукайт кандидат **Татьяна Молданова** «Проблемы и тенденции развития социокультурного прос-

транства арктических регионов России: история и современность» немуп тәхи кәщәа вәс. Лўв ясәәл щирн, А. Иштимирова-Посохова, А. Брусницин, А. Коваленко, Л. Андреева, Н. Филимонова путрәт шеңк әмәщ хәләнтты вәс. Т. Молданова нәмәсл, мирхот непекн хәншты мосл, хуты шуши ёх эвәлт ән мосл вух вўты, хән нявремләд кружокәтн вәндтйылдәт.

«Социокультурная деятельность и социальная безопасность в современном обществе» немуп тәхи ух неңа исторической наукайт кандидат **Татьяна Ткачева** вәс. Путрәт олаңан тәмиты лупәс: «Тәта Е. Пивнева путәр вулаңа вәс. Па ёх лўв путрәд елды тәсәт. Мўң тәхевн нумәс павәтсўв, этнической самоидентификация немуп верн елды и нумәсн рәпитты мосл».

Тәм мирхот ләп тәхәртты едпийн профессор Н. Кошкарёва ай павтәс, конференция путрәт лўңәттыя әхәт щитәт электронной щирн нух есәдлйылт. Щәлта лўв ләңхал, дәлн тәмәщ мирхот елды ищи ат верды.

Реональда ОЛЬЗИНА

Шуши мир па мўв тащāt вўты па

Лыпāt хойты тылāщн Нуви сāңхум вошн «Коренные народы. Окружающая среда. Нефть. Закон» немуп вән мирхот мāнāс.

Тыв Сўмātвош, Ман-стār, Ёмвош, Сәрханл, Нефтеюганской, Нижневартовской районāt, Ямал, Саха (Якутия) па Красноярской мўвāt эвāлт сот мултас хāннехә юхтылāс. Щит шуши тāхетн вәлты па вўдēt давāлты увāс мирлўв, округ дуватыйн мўв-авāt верāt тәты кәщайт, увāс мир верāt тәты хуятāt, Югра дума депутатāt, правительства кәщайт, округ хўватыйн хāннехә вәлупсы верāt вантман тāйты ух не Наталья Стребкова па Саха (Якутия) мўв шуши мир вәлупсы вәнълты кәщә хә Константин Роббек па па хуятāt. Хәлүм хātл мār дыв экономика, шуши мир вәлупсы, культура, рәт ясāн па па верāt олāнн путāртсāt, па ши тумпийн уша павātты вўратсāt, муйсār ям верāта дыведа елды кўншемāты мосл. Мет сырыя шуши тāхетн вәлты хотāн әх шеңк лāнхасāt уша верты, муй ширн мўв илпи питы вуй па газ вўты тāхет войхўд еша павātты, вўды тащ давāлты хотāн әха нәтлāt. Муя и тāхийн мўв вуй вўты кәщайт яма рәпитлāt, итәх тāхетн па хотāн мира нәтупсы әрн кāншты мосл.

Олāнмит хātāлн мирхота юхтум мойн мир Касум мўва тәтьдясыйт. Амня вош йис пурмāсāt тāйты хāрн әмāщ якхот вандтāсы, дыв шуши мир летутātн лапātсыйт па сыр-сыр юнтāн кәсупсәтн ләщātсыйт.

Будан хātāлн вән мирхот пўншум пурайн āктāшум мир ещālт округ мўв-авāt давāлман

тāйты тāхи кәщә лāнқār хә **Александр Комиссаров** лупāс, хуты 2015-мит олн дыв ищимāщ мирхота āктāшийлсāt. Ши пура вўш эвāлт кўтәлн ищипа вәйтантийлсāt, ләлн увāс әхлўв па мўв илпи питы вуй па газ вуты әх пида сыр-сыр нўша верāt нух вантты, тәса тўңматты па и нумāса юхātты. Кәщә хәев яснāt ширн, па мўвāt киньша округевн поступсәт тўңширāңа ләщātман вәлдāt. Щит пāты мўв илпи питы вуй па газ вўты верāt олңитты елпийн тām тāхи әх шуши мирлўв пида яма путāртлāt, кашащты непекāt тәса ләщātты щира еш пос пунлāt. Тәп ши юпийн ведши рәпата верāt олңитдыйт.

Еллы «Югра дыл-дуптāты» оса тāхи кәщә не **Людмила Алфёрова** ясāн вўс. Нуви сāңхум мўвн тарма па вещьката оса рәпата тәты пāты лўв итәх әха «Признание» немпи мевл посāt катлуптāс. Щиты Нуви сāңхум район «Югра дылдуптāты» тāхи кәщә Антонина Ледкова, емāн мўвн енмум апрāн, савр-вавр юрн неңие Наталья Былла, емāнхātл иты амтāн па йис верāt педа сāmāң хāнты имие Валентина Тарлина, «Народный мастер России» нем тāйты нюмша хāнты хә Николай Тасьманов «Признание» немуп мевл посātн мойлāсыйт.

Округн хāннехә вәлупсы верāt вантман тāйты ух не **Наталья Стребкова** āктāшум мир ещālт лупāс, хуты тām мирхота немасыя шуши мир, мўв илпи питы вуй па газ вуты тāхет кәщайт,

учёнойт, правительства әх, айкелāt ләщātты хутятāt па āл мир вохсыйт. Вантә, мосл тывум нўшайт олāнн ияха путāртты, тәп ши пурайн дыват тўңматты шир вәл. Вудан Конституция непекн хāншум поступсәт ширн увāс әх правайт вантман тāйты мосл, ләлн немālт атум вер āн тывāс.

Югра мўв дуватыйн мўв-авāt верāt тәты тāхийн шуши мирлўв верāt вантман тāйты хә **Евгений Лавров** айкел тәс, муйсār суртāt олāнн увāс мирлўв дыв эвāлтәда иньщāслāt. Мет олāн вер, щит сема питум олāн непекн па паспорт хуша йилпа нўх хāншты мосл, хāнты, вухаль муй па юрн мир эвāлт хāннехә вәл. Вантә, щит такды āн рāхл лупты, хуты нāң шуши хуят. Щāлта арсыр нәтупсы вух ищи давāрт еша павātты.

Сәрханл мўв вәнт шушийн вәлты вәнлата ювум хāнты ики **Иосиф Сопочин** вән мирхотн ищи ясāн вўйляс. Арсыр әмāщ яснāt тумпийн лўв партāс, ләлн арсыр поступсәт кўтн и поступсы йира ат вўсы. Вәна пелка ювум хāннехә яснāt ширн, интām хот лыпийн кәр āлты кеши тўтьюх вән-тāн сопаса ләщātты пурайн немасыя непек хāншты мосл. «Муя щиты версы? Шуши әх йистелн вәнтāн вәлдāt, ям юхие нāртамды хән эвātлāt. Ищипа катра юхие муй па илн удты павāрт юх тәп вўдāt. Щит пāты тām атум поступсы йира вўты мосл», – лупāс И. Сопочин.

Юхды Югра мўв депутат хә **Александр Новьюхов** лупāс, ши вер олāнн ванкўтды

Государственной Думая пишма хāншсы. Интām уша йис, хуты 2019-мит ол олңитум юпийн кашāң хāннехә непек такды сорум юх пай āкātты па сопаса ләщātты рāхл.

Саха (Якутия) Смўвн шуши мир правайт вантман тāйты хә **Константин Роббек** мўң мирева айкел тәс, хутыса дыв хущеда шуши мира нәтлты па муйсār поступсәт ләщātман вәлдāt: «Саха (Якутия) мўвн вәлты шуши мир пāты 17 немасыя поступсы ләщātман вәл. Ар пелāк поступсәт нын хущана ищи рәпитлāt. Интām кāt поступсәнн олāнн айкел тәты лāнхалум. Олāнмит поступсы этнологической экспертиза олāнн. Ши вер мўң 2010-мит олн нух вўсәв. Сырыя давāрт вәс, интām ищи итәх давāрт суртāt етлядāt, тәп ям арат юврая ләщātум верāt тўңматты веритсўв. Тām верāt нух āн вантсўв ки, āн па вәлўв, муй ширн промышленной тāхет шуши мир мўвātн елды рәпитсāt. Нәмāслум, хуты кашāң мўвн этнологической экспертиза вер поступсыя нўх хāншты мосл. Кимит поступсы – щит шуши мир правайт вантман тāйты уполномоченной хуят олāн поступсы. 2013-мит олн Саха (Якутия) президент ики еш пос непека пунум юпийн мўң хущева шуши мир правайт вантман тāйты хуят пирысы. Ши пура вўш эвāлт ма шуши әх пида рәпитлум, вән (Саха) Якутия мўв хўват янхлүм, шуши хуятлам пида вәйтантийлдүм, ләлн арсыр нўша верāt, давāрт суртāt тўңматты нәтты».

давЉдты ёх верЉт оЉаҥаҥн путЉртсы

Шуши ёхЉў мирхотн

Касум мўвн тынесты хЉр дёщЉтсы

Константин Роббек КясЉ ширн, дёдн яма вёты, муй ширн увЉс мир вёд, мет оЉаҥаҥн мосл ай кёртЉтн шуши мир пида вёйтЉнтыйЉтты. Щит эвЉлт уша йил, муйсЉр верн дывела нётты рЉхл. ВёйтЉнтупсёт тумпийн кёща ёх тёрум пЉты юридической ширн мира нётЉт. Щит иса ям вер, вантё, ар пелЉк мир иса Љн вёЉт, муй ширн сыр-сыр нўша верЉт тёса дёщЉтты мосл.

Мирхот сухЉнты Медпийн тЉта рёпитум ёх непека хЉншсЉт, муй ширн елды аЉом верЉт тўнматты. Щи кўтн:

– Югра мўв промышленной верЉт тёты тЉхия

Россия мўв дуваттйин хўд ведпЉсЉты верЉт вантты кёща эвЉлт Обь-Иртышской юхан оЉаҥаҥн иньщЉсты, муй арат щЉта шуши мирЉўа хўд ведты рЉхл па мЉта пурайн отчёт непекаҥт мЉты; вёнтЉн енумты детутЉт ЉкЉтты па щи утЉт тёса дёщЉтты елды тыныты кеши вер йилпа нух вантты па уша верты, муй арат нётупсы вух щи вера есЉлты; хот войт енумты щира па вўды нюхи дётты кеши немасья непека дёщЉтты;

– Мўв-авЉт, вёнт войт вантман тЉйты кёщя уша верты, хутыса долумты, нЉртамды вой-хўд ведты па мўв-авЉт

хишн хёлытты ёх пида путЉртты, муй арат вухн пунты, дёдн елды щиты ад версЉт; немасья непекаҥт хЉншты па есЉлты;

– ВёндтЉты па айдат ёх верЉт тёты департамент ёха елды вёндтйидты щира мет аршЉк рёпитты тЉхет дёщЉтты, дёдн айдат ёх Љнтё тёп рёт ясЉа, литература па культура верЉта вёндтйидты щир тЉйсЉт, па рёпитты хуяҥта йиты ищи веритсЉт. Щит пЉты яма уша верты мосл, мЉта кёртЉтн муй па ай вошЉтн мос-ты рёпатнек Љн тЉрумд – щи вера айдат ёх мет сырыя вёндтЉты. Щи тумпи Љккет-ащет пида ищи путЉртты, хуты вёндтЉты тЉхи етшуптЉты юпийн дыв нявремдала рёт тЉхийн мулты арат од рёпитты мосл;

– Югра мўв мир ямЉдты па лекшитты верЉт тёты тЉхия шуши мирЉў пЉты немасья поступсы нўх хЉншты, елды щи непека хўват ёхЉў тёрум пЉты ямЉдты, лекшитты па пуртёнЉт есЉлты;

Округев хўваттйин рёпата мЉты тЉхи кёщя партты, дёдн дыв мирева айкед ат тёсЉт,

хутыса Ёмвош районЉн рёпатайды шуши мирЉў пида рёпата дёщЉтды.

ЩИ тумпи:

– мўв илпи питы вуй па газ вуты ёх пида и нумса юхЉтты, муй ширн промышленной рёпата тёты тЉхийн шуши мирЉў ищи есЉлты;

– кашашты непекаҥт тўнщираҥа дёщЉтты;

– шуши мир айдат ёх рёпатайҥа ат йисЉт;

– округ дуваттйин мойҥ ёх ат веритсЉт вён емЉнхЉтЉт вантты па сЉма пунты;

– вой-хўд ведпЉсЉты верЉт непекаҥтн тёса дёщЉтты;

– экспертнй совет пириты, хута дыв ат веритсЉт шуши мир вёдты тЉхет нух вантты па мосты пурайн дывела нётты;

– ёшЉт кимЉдн вёнт шушетн вёдты ёх пЉты немасья тынесты тЉхет па щи тумпийн арсыр верЉт дёщЉтты.

КашЉн нух вантум вер непека хЉншсы па щи утЉт хўват шуши мир питы вуй вўты компанияйт пида елды рёпитты питЉт.

Югра, Ямал па Якутия мўвЉт эвЉлт юхтум мир

Ирина
САМСОНОВА

«ЮграТур – 2018» нѐмуп вандтупсы мӓнӓс

Тӓтӓ мосванӓн ай тӓхет потты тыдӓщ 9-10-мит хӓтлӓнӓн Ёмвошн Экспоцентр хотн «ЮграТур – 2018» нѐмуп вандтупсы мӓнӓс. Мослупты, хуты тӓм одн тӓмӓщ пурмӓсӓн-детутӓн вандтупсы 17-мит пӓш округев кӓщӓитн лӓщӓтсы.

Сырыя тӓм вандтупсыя ӓктӓшум хӓннехуятӓт едпийн округев кӓщӓ лӓнӓкӓр хӓ **Юрий Южаков** ям вӓщӓ ясӓн тӓс па лупӓс, хуты шеӓк ям ши вер, муй ширн Югра мӓвев хуши кашӓн ол мӓр тӓмӓщ вӓн пурмӓсӓн-детутӓн вандтупсӓт хурамӓнӓ, тӓщӓнӓ верты пиньщӓсыйт.

«ЮграТур – 2018» нѐмуп вандтупсы – шит щимӓщ тӓхи, мӓтӓ ут хуши увӓс мӓв йис верӓт уша павӓтты рӓхл, сырсыр хон пелкӓт эвӓлт тыв юхтыйлты хӓннехуятӓт тӓтӓ кашӓн пӓш шеӓк яма рӓтӓщӓты веритлӓт. Тӓм 2018-мит одн Югра мӓвев Россия хон пелкев луватн «Лучшие из лучших» немуп тӓхийн арсыр рӓтӓщӓты тӓхет кӓтн немасыя юкантсы па «Лидер событийного туризма» немн мӓсы. Ям вӓщӓ ясӓн шеӓк мосл лупты ши ӓхлӓванӓнлӓвӓ, мӓтӓ хуятӓт тӓмӓщ вандтупсы тӓм пурӓйн тӓтӓ пӓншсӓт.

Мойн хуятӓтӓ, мӓтӓ ӓх Болгария хон пелӓк эвӓлт, Санкт-Петербург вош, Ставропольской, Курганской, Новосибирской муй па Тюменской мӓвӓт эвӓлт тыв пурмӓсӓн-детутӓн вандтупсыя юхӓтсӓт, ищиты ям вӓщӓ ясӓн китлӓв, лӓдн дыв мӓн округевн яма ат рӓпитсӓт!

Округев кӓщӓ лӓнӓкӓр хӓ **Юрий Южаков** ясӓнӓт юпийн «ЮграТур-2018» немуп пурмӓсӓн-детутӓн, арсыр рӓтӓщӓты тӓхӓн вандтупсы пӓншсы.

Ма немасыя тыв ӓктӓшум хӓннехуятӓт кӓтн янхсум па иньщӓссум ши ӓх, муйсӓр вандтупсӓт дыв версӓт, муй пӓтӓ тӓм вӓйтӓнтупсӓт мослӓт.

Югорск вош эвӓлт история па этнография музей хот кӓщӓ не **Ольга Малозѐмова** тӓмиты путӓртӓс, хуты дыв кашӓн ол мӓр тӓмӓщ вулаӓн вандтупсӓтӓ янхлӓт. Тӓм пӓш дыв Югорско-Няганьской тӓрум хотӓт

эвӓлт тыведт-тухелт тӓтӓтӓты лӓнхӓншупӓт тӓм вандтупсыя тӓсӓт. Ин тӓтӓ вандтӓты питлӓт, муй ширн сырсыр лӓнхӓншупн юнтты рӓхл. Щӓлӓтӓ дыв пилӓдӓ рӓпитты ики кашӓн хуятӓ айкел тӓты веритл, хута па муй хурасн дыведт сеӓкты мосл, лӓдн хурамӓн сый хӓва ат сащӓс. Тӓмӓщ вандтупсӓт унтасн, вантӓ, Югра мӓва ар рӓтӓщӓты хуят юхӓтл.

Едлы Касум кӓрт Нуви сӓнхум район эвӓлт юхтум неӓнӓн **Валентина Тарлина** па **Нина Тасьманова** тӓм вандтупсы олӓнӓн айкелӓт версӓнӓн. Дыв ясӓнӓдӓл эвӓлт уша йис, хуты тӓтӓ крестьянско-фермерской вӓлӓы тащлӓд хуши тӓлаӓн ол мӓр сопӓслум пурмӓсӓн-детутӓн вандтупсӓнӓн пӓншсӓнӓн. Шит пӓтӓ дыв ӓнтум пуркайт, хурамӓн вейт, сӓк эвӓлт кӓртум тӓрлопсӓт па хӓ ӓхлӓд верум ӓнтупкелӓт, кешет па арсыр

ай пурмӓсыет вандтӓты па ед тыныты щира тӓтӓ лӓщӓтсӓнӓн. Детутӓт эвӓлт потум вӓлӓы нюхи дыв тӓм тынесты-лӓтӓсты хӓра па тӓвмел. Дыв ясӓнӓдӓл ширн, тӓмӓщ вандтупсӓт шеӓк ар унтас тӓдӓт. Тӓтӓ вӓлӓы хотн янхты неӓнӓт пурмӓсӓт па детутӓт арсыр хӓннехуятӓ тынӓлӓт. Щӓлӓтӓ вантӓлӓт, хуты дыв яма па вешкӓтӓ рӓпитлӓт. Ши вер унтасн округев вӓн кӓщӓитн, мосӓн, хӓнты пурӓйн дыв юканӓдӓ тӓйтты вӓлӓы тащлӓд давӓл-ты пӓтӓ вухӓн нѐтупсийн мӓлӓыйнӓн.

Лянтор вошн вӓл-ты хӓнты мир йис пурмӓсӓт тӓйтты хот кӓщӓ не **Олеся Куриленко** «ЮграТур – 2018» немуп вандтупсы олӓнӓн тӓмиты лупӓс, хуты арсыр хурамӓн пурмӓсӓт дыв округев луватн вӓлты вӓн вошӓтн иса ямкем ар ед тыныдӓт. Тӓп тӓмӓщ вӓншӓк вандтупсӓтн дыв хуцӓдӓ рӓпитты хӓннехуятӓтӓ тынесты ищипа кеншӓк. Тыв, вантӓ, аршӓк хуят па ар тӓхи эвӓлт юхтыйл. Тӓмхӓтл дыв ищиты

Лянтор вош йис пурмӓсӓт шавиты хот кӓщӓ не О.В. Куриленко ияха рӓпитты ӓхлӓд пилӓ

Хӓнты мир пурмӓсӓт

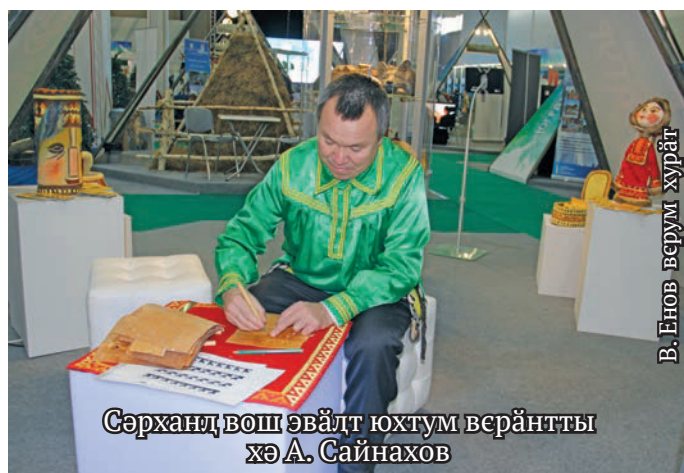
сыр-сыр әмәш пурмәсәт тәм вандупсыя тәсәт. Ар пеләк ут щитәт эвәлт шушия вәдты хәнтылүв дыведа шеңк хурамәңа па тәса версәт. Итәх пурмәсәт муй юнтутәт иса әл щиты верәң хәннехутәт дыв Лянтор вошәң музей хотәда мойдәсәт.

Юхи хәшум оләтн Лянтор вошн тәса верәнтты хәт хәннехә вәд па арсыр мосты пурмәсәт ләщәтл. Ин тәм вандупсыйн верум ты несты - дәтәсты хәрн нын веритләты шиваләты вушдах, юх, лүв, щәшкан, сәк па пүнәң сух эвәлт верум пурмәсыет. Тәп тәмәшч вәншәк вандупсәт унтасн аршәк ёшн верум рәпата хәннехутәта ямсыева вандәты рәхл.

Ёмвош район луватн Евәдты па рәпитты «Имитуй» немуп хәннехутәт рүтьщәты тәхи кәшә хә **Григорий Савин** вандупсәд оләңән тәмиты лупас, хути юхи хәшум оләтн ямкем арат хәннехә дыв хушела юхтыйл. Кашәң хуята, вантә, әмәш хұл па вой ведпәсләты верәта катдәсийлты. Дыв рәпитты тәхелн араттелн Ёмвош район хуши государстваев эвәлт немасыя миллион гектар арат вәнтәт, мұвәт па йиңкәт нух хәншман тайдыт. Щит

пәта район луватн кашәң кәрт пүнәлн дыв хушела рүтьщәты хуятәт товийн, лүңән, сүсн па тәлн, хән закон ширн хұл па вой ведпәсләты рәхл, ямсыева ведпәса яңхты веритләт. Идем од мәр хәт шурәскем хәннехә дыв «Имитуй» немуп тәхел хуши иса рүтьщәл. Ар пеләк рүтьщәты ёх васы па ләнт вәдты товийн муй сүс пураитн яңхләт, итәх хуятәт немасыя вәнт вой ведпәса вұратләт, итәх хәннехутәт хұл ведпәсләдәт.

Варьёган кәртән Нижневартонской районән вәдты Этнографической парк-музей хот кәшә не **Олеся Боровкова** тәта ләщәтум вандупсәд оләңән тәмиты лупас, хути тәмхәтл немасыя тыв тәсәт ши пурмәсәт, мәта утәт верәнтты хәннехутәтн па арсыр мойң мирәтн әмшә тайдыт. Щит щимәш хәнты па юрн мир йиңләт, воньшупәт, хинтәт, хұв анәт, дывәт, нядәт, сырсыр түрлопсәт, пүнәң сух эвәлт ёнтум пурмәсыет, нохәрьюх дер эвәлт сәвум нюмәр хушапәт па па утәт. Тәта кашәң хәннехә вантты веритл, муй ширн хурамәңа па шеңк тәса Корлики, Аган па Варьёган кәртәтн Нижневартонской районән вәдты верәнтты

неңәт рәпитләт. Итәх пурмәсәт дыв күтәлн Анастасия Антоновна Каткалева па Татьяна Семёновна Уколова – щит дыв тәса верум рәпатаел унтасн ар пеләк утәт тывсәт. Тәм вандупсы хуши арсыр тәхет эвәлт юхәтты хәннехутәт шеңк яма музей хотн рәпитты неңәт эвәлт сырсыр пурмәсәт ләтләт.

Кимит хәтәлн ши вандупсы етшуп-

тәсы. Яма рәпитум хәннехутәта округев кәшә ләңкәр хә **Алексей Забозлаев** ишәкты непекәт мойдәс. Юхи хәшум пурайн лүв тәм йисн рүтьщәты вер хәннехутәта шеңк мосл па щит пәта елды тәмәшч вандупсәт ләщәтты питлүв.

Владимир
ЕНОВ

Ищиты каркама вәл

Ма аңкем Октябрина Петровна Сенгепова тәм ол 80 тәла йис. Лұв Пыжъян кәртән 1938-мит олн Ас потты тылащ 7-митн сема питәс. Ащел – Пётр Киливич (Климович) Нечу, аңкел – Валентина Имшеевна (Ильинична) Венго-Нечу вәнт юрн хуятңан. Лын рәт миред иты вүлэт тайман вәнт шушийн вәсңән, рәт ясаңән яма путәртсәңән.

Аңкем Великой Октябрь хәтл ширн Октябрина немн мәсы. Надежда Константиновна Вэлло имайд путәртәс, хути Октябрина нуви әптуп эвия вәс. Әпәтлал нюр нуви ромашка аңя лыпәт хурасуп вәсәт. Ши аңя лыпәт күтн омәсд ки иса аң шивәдәды.

Хәтләт мәнсәт, эвие ашколая мәнты пурайд юхтәс. Ашколайн лұв яма вәндтыләс, арсыр оса верәт тәты нәтәс, кәсупсәтн па етнхотәтн вәлдяс. Пионервожатоя вәс, нявремәт пида сыр-сыр емәңхәтләт верәнтсәт, яксәт, арисәт. Лұв яма нәмләдә, хән 1944-1945-мит оләтн оләңмит классән вәндтыләс, лыв вәнта яңхсәт па воньшумутәт па тулхәт әкәтсәт. Щәдта ши әктум утлал даясты хәра китсыт.

Ашкола етшуптум юпийн Октябрина Ёмвоша тохтура вәндтылдыт мәнәс. Ши мәр

лұв духн хәхәтләты питәс, арсыр кәсупсәта яңхәс.

1960-мит олн тохтур непек холумтәс. Щәлта айдат эви Сәрханл района Дарко-Горшково кәрта рәпитты китсы. Лұв щив ай катер хопн мәнәс, тәп хоп пана хойс, имухты хәннехуятәт юхтумсәт. «Хута деккар ими?» — иньсәсдәт. Ши эвәлт кәртән и не няврем тайты вүтьсәс. Лұв соращәк щив хәхәлмәс, Николай Ходанович пух сема питәс. Щиты рәпитты ши олнитсәдә.

Дарко-Горшково кәртән Юрий Николаевич Сенгепов иикел пида вәйтәнтсәңән. 1960-мит олн яха мәнсәңән, икел хәнты хә. Кәт эви тайсәңән, 1962-мит олн Светлана вән эвән сема питәс, 1964-мит олн — Марина эвән.

Хән Дарко-Горшково кәрт ләп тәхәрсы, дыв Сытомино кәрта вәдты касәдсәт. Щәта лұв ар ол пәдницайн фельдшера

Емәңхәтлә әктәщсәт

па пуртән доньшдтәты неңа рәпитәс.

Аңкем пенсияя рүтьсәты мәнум юпийн юдн әл аң омәсд, арсыр йилуп верәта вәндтыыл. Яма юрн па хәнты ясәңәңән путәртәл, вухәл ясәңа вәндтыыл. Арсыр моньсәт па арәт рүщ ясәң эвәлт хәнты па юрн ясәңа тулмаштәл. Кроссвордәт уша павәтл, газета, киника лүңәтл, әйкеләт хәдәнтәл, уша верл, муй ям ут мұв дуваттыын тывәл. Ванкүтлы кәртәң етнхотәта яңхәл. Лұв ищиты каркам, няҳәң-юнтәң, мир пелы сәмәң имия вәл. Мирң ищи сәмәңа тайды. Аңкем хәт хиды па нивл хиды тумпи ай хиды тайл, лұв хидылад енмәлты па нәтл.

2014-мит олн Сенгеповәт па Савчук хоттел әх «Семья года Югры» кәсупсийн «Трудовая династия» вер щирн хәдмит тәхия питсәт. Ма аңкем иты мир ямәлты вер тәты вүянтсум, 30 ол пуртән доньшдтәты неңа рәпитсум. Карина хиднеңәл 2018-мит олн Сәрханл вошн медицинской колледж

О.П. Сенгепова

етшуптәс па ищи мир ямәлман рәпитты питл.

Октябрина Петровна 30 мултас тәл рәпитәс, Ёмвош округ «Ветеран труда» нем еша павтәс. Ар ол тўнщираңа рәпитмал пәта сыр-сыр ишәкты непекәтн мойдильсы.

Мұң аңкев 80 ола ювум вұраңән вән вұща ясәңән китләв. Тәлаңа па уяңа ар ол ат вәл. Найн-Вәртән лавәлман ат тайла.

**Марина САВЧУК,
Сытомино кәрт
Хәнты ясәңа
тулмаштәс
Надежда ВАХ**

Рәт хуятлал пида

Нявремәта вухаль ясәң тәл

Сырыя, ма ширемн, мосд лупты, хуты тәм неңев ишиты вухаль ёхлұв хоттел ёх кұтн 1971-мит одн Неримово кәртән Сұмәтвош районән Ванзетур па Новинские кәртңән пұңадн сема питәс. Ащел, вантэ, ищи кашаң шушия вәлты хәннехэ иты хұд велпәсдуман рәпитәс. Аңкел па муйн веритәс, щитәдн иикела лұв лавәртәң верәлн нәтәс. Новьюховәт, Роза Семёновна ясәң щирн, щит хәнты ёх рәт. Тәп мулты хурасн иса йис вұшәт эвәлт дыв вухаләта хәншәһьщман щи кәрт хуши тайсыйт.

– **Роза Семёновна, нәң ай пура олдән эвәлт мәтты айкел тұва?**

– Ма тәп 10 ол мәр аңкем-ащем пида вәсум па енумсум. Дын ёхәт китумтәк аңтәма йиснән. Ванзетур кәртән щи оләт пурайн интернат вәс па мұң иса щи тәхийн вәсұв па ашколайн вәндтйлдсұв. Нәмдем, ветмит класса яңхмем одн рәт ёхдамн едды тайты вұсыюм. Мұң кәртэвн нивәдмит классәң ашкола-интернат рәпитәс па шеңк ар ай няврем вәс. Кашаң классән, алпа, 30 мулдаскем айдат ёх вәндтылдәс. Тәм кәртәң нявремәт тумпийн щи пурайн пухәт па эвет Шайтанка па Новинские кәртңән эвәлт хулығыа тыв вәндтйлдты ияха тәтдясыйт. Ин тәм йилуп ашкола хот омәсты тәхийн сыры оләтн катра интернат омсәс. Лұв ищи ямкем вән па лашкам, ма ширемн, вәс. Еша ёхәтшәк йилуп интернат тәта омәссы, мәта ут ин иса общежитие хот юкана тайты питсы. Щәлдта нивәдмит класс юпийн яртгяңмит муй яңмит класснән Игрим

Ванзетур кәрт кұтуп ашколайн Сұмәтвош районән ар ол мәр вухаль мир нявремәт рәт ясәдела вәндтуман Роза Семёновна Новьюхова вәд па рәпитл. Щив яңхмемн ма лұв пиләда немасыя вәйтантайлдсум па рәпатайл олаңән ияха путәртсумн.

Р.С. Новьюхова

В.Енов верум хур

вош кұтуп ашкола етшуптәсум.

– **Едды па муй щирн нәң вәлупсы хурасән ләщәтсән?**

– Едды вәндтйты нумәс щикұш тайсум. Аңкиды-ащиды иса, вантэ, хәщсум па щи пәта вәндтәты вер юкана 1989-мит одн Тюмень вошн рәпата мәнема муцатсум. Идем ол ай нявремәт хәтл мәр лавәлты хотн рәпитсум па щәлдта па тәхия мәнсум.

– **Роза Семёновна, хән нәң Ванзетур кұтуп ашколайн рәпитты питсән?**

– Вән вошн 10 ол мәр вәдман, вантэ, ма шеңк мәремәсыюм па щәлдта 2001-мит одн тыв апәднәңем хуши мойләты юхәтсум па щи вұш эвәлт иса тәта хәщты нумәс версум. Щит пәта Тюмень воша яңхсум, катра рәпатаем эвәлт пуңла мәнсум, хотәң ёхдам пида тыв вәлты юхәтсум. Ищи олемн А.И. Герцен немуп университетн Санкт-Петербург вошн заочной тәхийн культурология

щирн вәндтйлдты вұ-янтсум. Мет олаң ол тәм Ванзетур кәртәң кұтуп ашколайн вожатой неңа вәсум. Мұң щи пурайн вәндтйлдты пухәт па эвет пида урокәт етшуптәтәд юпийн арсыр внеклассной верәт ләщәтсұв. Щи тумпийн кәртән вәлты пирәщ хуятәта тўтьюх лоңхитты муй ияха пунты, доньщ хирты, хұв тәхи эвәлт йиңк алты ямсыева нәтсұв. Еша ёхәтшәк ашколайн ма сәк эвәлт сыр-сыр ай пурмәсыет кәрәтты вер кружокән мәсыюм, хута айшәк па вән эвет сәк пида рәпитты вәндтәсум.

– **Хән па нәң тәм кұтуп ашколайн киникайт лұнәтты хот не щирн иса рәпитты пиньщәсән?**

– Мосд лупты, хуты 2004-мит одн ашкола библиотека хотэв тәдтәдн хәшәс. Щит пәта ма киникайт лұнәтты хот йитн рәпатайн мәсыюм па ин тәмхәтл вәнта щи тәхемн вәлдум па рәпитлум. Щәлдта 2008-мит одн А.И. Герцен немуп университетн

Санкт-Петербург вошн вәндтйлдты верем етшуптәсум. Вәндтум непекем щирн культуролога йисум. Щи вер тумпийн ма рәт (вухаль) ясәңа ашкола нявремәт ин вәндтәты питсум. Щи вұш эвәлт внеурочной щирн щосәтн немасыя мәты питсыюм, дәдн ма арсыр классәң нявремәт рәт вухаль ясәема ат вәндтәсум. Ин мұң и класс пухәт муй эвет вәндтәты пәта тәдаң лапәт мәр тәп и щосн мәдыюв. Щи щос мәрэв ин ямсыева лұнәтты ки, араттелдн 40 минутая юхәтл. Тәмхәтл ма хущема сыр-сыр урокәт юпийн олаңмит, кимит, ветмит па хәтмит классәта яңхты ай ёх вухаль ясәдела вәнтйлдәт. Ма тумпемн, рәт ясәева Ванзетур кәртәң кұтуп ашколаев нявремәт тәта Антонина Павловна Глушенковойн па вәндтәлдыйт. Итәх айлат ёхлұв вухаль ясәев уша верты аң па ләңхаләт. Тәм йисн, вантэ, кәртэвн вәлты хәннехуятәт рәт ясәңән аң путәртләт. Ашкола нявремәт ищиты нәмәсләт, хуты рәт вухаль ясәдл дывела едды ищипа аң мосмитл. Щи пәта юхи хәщум оләтн кашды рәт ясәдел пелды вәлдәт. Ищипа итәх пурайн мұң нявремәт лұва шеңк әмәщ вухаль ясәдел арсыр моньщәт па стихәт лұнәтты, путрәт хәншты. Щәлдта емәңхәтләт мәнты пурайн мир едпийн яктыариты хотәт хурасәңа вәндтәты. Щи щосн, ма ширемн, кашаң няврема лұв рәт ясәдл мет емәща па хурамәңа йил. Щиты айдтыева ашкола айдат ёхлұв мұң вухаль ясәева вәндтәлдұв.

Владимир ЕНОВ

Ар ол айдат ёх вэндтас

Там йисаңа-нөптәңа ювум не пида Кондинской районан Урай вош пүнәдн «Силава» этноцентр немуп арсыр мир рүтыщаты тәхийн ма вөйт дор тыдәщ олаңмит хәтлән вөйтантийдсум па путремәсум.

Мосд лупты, хуты Августа Васильевна Гамаюрова (Григораш) 1941-мит одн Алтай кәртән Кондинской район мұвн сема питәс. Аңкел-ашел советской дащ олатн өрн там увәс мұва вәлты-холты китсийнән. Аңкел молдаванка не вәс, ашел – украинец хә. Щит пәта дыв Алтай кәртәдн арсыр мирәт хулыева ияха вәсәт, щит: Конда мұв хәнтәт па вухалят, рүщәт, румынәт, молдаванәт, финнәт, украинцәт па хәтанят. Августа иса ши арсыр мир нявремәт күтн айтедн енмәс, ашколая дыв пидәда янхәс, вәндтылдәс.

Лұв Алтай кәртән Кондинской районан лапәтмит классәң ашкола 1961-мит одн етшуптәс па елды педә Ёмвоша нявремәт вәндтәты неңа йиты нумәс верәс.

Ёмвошн ши олатн Ханты-Мансийской национальной педучилищайн па хон пеләк ёх ясәта айдат ёх ән вәндтәсыйт. Ши вер юкана хәнты ясәна пухәт па эвет вәндтәсәт. Августа Васильевна нумәс щирн, щит шеңк мосты вер катра пурайн вәс. Вантә, ар пеләк педучилища хуши вәндтум айдат хәннехуятәт ищипа ай кәртәта па шуши мирәт вәлты тәхета ши олатн рәпитты китсийт. Хәнты ясәна пухәт па эвет Алексей Михайлович Сенгепов шеңк тәса вәндтәс. Итәх щосн Евдокия Андреевна Немысова лұв юканда рәпитәс. Августа ши олатн шеңк сәмәна хәнты мир

А.В. Гамаюрова

В. Енов верум хур

ясәң вәндтәты вұянтәс. Вантә, хән ашколайн вәндтылдәс, английской ясәң ямсыева уша павәтты питәс. Лұвел вәндтум не немасыя ши хон пеләк хуши хәншум моньщәң киника Августа тәс. Щитәл эвәлт ашколайн вәндтыйдты эви рүщ ясәна английской моньщәт ямсыева тулмащтәс. Әхәт па хон пеләк ясәң эвәлт тулмащтум моньщәд лұв пидәда ияха вәндтылдум нявремәта тәса лұнтәс. Ши вер тумпийн Августа ай пура олат вұш эвәлт шеңк сәмәна якты па ариты вернән тәйс. «Мұң Алтай кәртәвн немудты якты муй ариты тәхи ши йис олатн иса әнтәм вәс, щит пәта юдн апщем пида ащемн немасыя кәт щирн мәнты турсыйн ариты хушсыюм», – щиты Августа Васильевна лұв ай пура оллад эвәлт айкел мәнема тәс. Әхәт лұв уписәңнә вәлупсы хұватн па ин тәмхәтл вәнта иса кәт хурасуп тұрсыйн ияха шеңк хурамәна па вера тәса ариты пиньщәснәдн. Ищиты, ай пурайдн вәлдум олатн, лұв балалайка немуп рүщ

нарясьюхн юнтты юдн вәндтылдәс. Щимәщ верәда катләсмад унтасн ай эвие сыр-сыр рүщ мир якты арәт па частушкайт уша павәтсәлә. Аңкелн-ашелн тәп щикем вұшн вәндтәсы.

Августа Васильевна елды ищи шеңк сәмәна ариты-нарясләты вернән тәйс. Тәп щит пәта, мосәң, Ёмвош педучилищайн вәлман лұв Тамара Васильевна Романова, Владимир Михайлович Дадыко па Владимир Тимофеевич Павлов хуши янхәс. Ши хәннехуятәт, вантә, сырыя айдат ёх иса нарясләты па хурамәна ариты вәндтәсәт. Имудты одн Августа музыкальной отделения тәхия ши ёхладн павәтты ләңхаса, ләдн лұв мандолина па баян нарясьюхнәдн ямсыева юнтты ат вәндтылдәс. Ши пурайн Августа ән кашащәс дыв пидәда па юхды тәп щиты лупәс: «Ма шеңк аие, ши арат әр па щом мата тәхи эвәлт мушәтлум. Щимәщ вән па лавәртәң баян нух ки алумдем, щит имухты ил ши рәкәндлум!» Щиты лұв елды Ёмвош педучилищайн вәнд-

тыйдты питәс па мет юхи хәщум олатн ищипа баяннә тәса па хурамәна юнтты вұянтәс. Вантә, Августа вөйтсәлә, хуты ашколайн кен па әмәщ питл ши баян унтасн ай нявремәт ариты вәндтәты.

Ёмвош педучилища юпийн 1965-мит па 1967-мит олатн Августа Васильевна иса Алтай кәртән ашколайн рәпитәс. Ши пурайн лұв заочной щирн Тәпәл вош хуши вәлты педагогической институтн вәндтыйдты питәс. Яма вәндтыйдты пәта арсыр киникайт иса моосәт. Щит пәта Августа ашколайн рәпитты верәд хәйсәлә па Д.И. Менделеев ики немуп Тәпәл вош пединститут «рүщ ясәң па литература» щирн етшуптәс.

Щәлта Кондинское вош күтуп ашколайн од мултаскем олаңмит па лапәтмит классәт нявремәт ариты па ветмит класс вұш эвәлт па яртыяңмит классәт вәнта айдат ёх рүщ ясәна па литература вәндтәслә. Имудтыйн 1972-мит одн хоттелд хуятәна йис па Урай воша икисәңнә мәнсәңнә. Ши вош күтуп ашколайн лұв ар ол мәр пухәт па эвет рүщ ясәна па литература вәндтуман рәпитәс.

Араттедн, ияха ки лұнәтты, Августа Васильевна Гамаюрова (Григораш) округев ашколаитн 34 ол мәр тұнщирәна па вәщката рәпитәс. Тәмхәтл лұв Тюмень вошн рүтыщуман вәд па итәх пурайн область хуши вәлты финно-угорской мирәт Центр культура хәта ищиты хәнты муй па рүщ арәт ариты янхәд. Лұв ясәңәд щирн, яма рәпитәс па ин яма рүтыщәд!

Владимир
ЕНОВ

Арсыр мир оса тӕхет

Ас потты тыдӕш 12-мит хӕтӕдн Югра мӱв кӕща ими Наталья Комарова арсыр ӕх оса тӕхет рӕпӕта верӕт ӕхтӕйн мирхот лӕцӕтӕйдӕс.

Лӱв тӕмӕш яснӕтн вӕйтантупсы олцитсӕдӕ:

– Тӕм 2018-мит од мӱн мӱвев кеша вӕн емӕнхӕтд. Вантӕ, йис телӕн Югра мӱвн мойн ӕх педӕ сӕмӕн па нявлӕк нумсуп хуятӕт вӕлдӕт. Ин тӕмхӕтд тыв вӕлты па рӕпитты ар хуят юхтӕс. Йидпа юхӕтты хӕннӕхӕйт ат нӕмдӕд

Югра мӱвн ям нумӕсн па лӕхсӕнӕ кашӕн хуят пидӕ вӕлты мосд. Щӕдта тыв йиты мир вӕн нӕтуп сыр-сыр рӕпӕтайтн верлӕт. Арсыр хуятӕт кӱ-тӕдн шуши мирӕт иты лӕхсӕнӕ па яма вӕлдӕт Ёмвош округн. Щит хуты уяң па тӕс вӕлупсы. Мосд кашӕн хӕннӕхӕ нӕмман тӕйтты щирн Югра мӱв

мир турды яма вӕлты питлӕт.

Елды Лангепас вошн вӕлты хӕтанят оса тӕхи кӕща хӕ **Динар Давлетов** тыв рӕпитты юхӕтты арсыр хуятӕт вӕлупсы олаңнӕн ай пӕвтӕс. Лӱв яснӕд эвӕлт уша йис, сыр-сыр мир оса тӕхет шенк нӕтлӕт хӕннӕхӕйта кӱтӕдн лӕхсӕнӕ вӕлты.

Оса верӕт тӕты департамент кӕща юкана вӕлты хӕ **Константин Репин** лупӕс:

– Арсыр мир оса тӕхет верты рӕпӕтайт олаңнӕн Югра мӱвн вӕлты айкел тӕты утӕт хӕншлӕт. «Медиалогия» немуп тӕхи щирн 2018-мит ол яң тыдӕш мӕр газетайтн па телевизор хуят 666 айкел сыр-сыр мир оса тӕхет олаңнӕн лӕцӕтман вӕс. Щӕдта 2017-мит олн яң тыдӕш мӕр тӕп 577 айкел ӕтӕйс.

Щи тумпи тӕм мирхотн Сумӕтвош район кӕща **Ирина Чечёткина** ши мӱвн рӕпитты оса тӕхет олаңнӕн ай пӕвтӕс. **Ульяна МОЛДАНОВА**

Рӕпӕтайл мосман тӕйл

Нуви сӕнхум район Касум воша янхмемн ма пӕдъница лунсум па щӕта рӕпитты неңӕт пидӕ путӕртсум. Юрн не Ольга Викторовна Каксина пуртӕнӕт доньштӕты неңа рӕпитл.

неңа рӕпитлдум. Ма хӕннӕхӕ нюдмӕт лӕп йирийлдум, пуртӕнӕт доньштӕлдум, мӕшӕн ӕх вантлдум. Адӕнӕн 8 щос вӱш эвӕлт па етна пелка 8 щос вӕнты рӕпитлдум, щӕдта и хӕтл рӱтыщӕлдум. Итӕх пурайн атн рӕпитлдум». Ольга Викторовна ясӕндалд щирн, пӕдъницайн мӕшӕн ӕх пӕты 13 улты тӕхи вӕд. Щӕта иса пурайн мир улдӕт, грипп па ОРЗ мӕшӕт питты пурайн щӕта ар хуят вӕд. Ма шив янхмемн щӕта лапӕт вӕн хуят па вет няврѐм лекшитылдман вӕсӕт. «Итӕхӕт хӕтл мӕр пӕдъница юхтӕйлдӕт капельница муй уколӕт доньштӕты щира. Па пурайн атн мӕшӕн ӕх ищи юхтӕйлдӕт, иса пурайн дывѐда нӕтлӕв, ямӕдлӕв», – лупӕс О.В. Каксина.

Рӕпӕтайл тумпи Ольга Викторовна иса шуши ӕх иты икел пидӕ хӱд вѐлпӕслӕты янхӕл, лӱнӕн па сӱсн воньшумут ӕкӕтл. Хӱдӕн, нюхѐн па воньшумутӕн еплӕн ай нянят сӕмӕна верл. Няврѐмнӕд ая вѐдмелн арсыр пурмӕсӕт дына-на тӕйс. Ин вӕн пухӕл Нуви сӕнхум вошн мӱвӕт-автӕт лавӕлман тӕйтты хуята рӕпитл, лӱв Ёмвошн Югорской государственной университѐт етшуптӕс. Евгения эвѐд интӕм Касум вошн культура хотн няврѐмӕт яктырӕхтн вӕндтӕты неңа вӕд, ищи Югорской университетн вӕндтылӕс. Лӱв икия мӕнӕс, щит Ваньшавӕт кӕртӕн хӕ Антон Бойко. Икел пидӕ пух енмӕлдӕнӕн. Ольга Викторовна аңкаңкел дынӕна ши верн сӕмӕна нӕтл.

Ин ӕңкет емӕнхӕтл елпийн ма Ольга Викторовна па лӱв эвѐда ям па хошум яснӕт лупты вӱтыщӕлдум. Уяңа, тӕдаңа, тӕщӕна ар ол мӕр ат вӕлдӕт.

Надежда РАГИМОВА

О.В. Каксина рӕпӕтайн

Н. Рагимова верум хур

Ольга Викторовна Сӕрханл районӕн 1971-мит олн ай кер тыдӕшн 23-митн сема питӕс. Ай пура олдал Нефтеюганской район Сытомино кӕртӕн мӕнсӕт. Ӑңкел-ащел – Степанида Шелповна па Виктор Валеевич Венго – юрн хуятнӕн, рӕт мӱвӕн Дарко-Горшково кӕрт. Ольга Сытомино кӕртӕн нивд класс ӕшколайн етшуптӕс, щӕдта Ёмвошн медицинской училищӕйн вӕндтылӕс. Лупд, щӕта вӕндтум верлад вӕлупсӕд мӕр лӱвѐда унтас тӕсӕт. Лӱв 1989-мит олн лекшитты неңа йис па Сӕрханл район Кедровый кӕртӕн тохтура нӕтман рӕпитты питӕс. Сӕрханл вошн икел пидӕ

вѐтаңа йис, щит хӕнты хӕ Валерий Каксин.

Щиты икел пидӕ 1990-мит олӕтн Касум воша касӕлсӕнӕн. Валерий Ильич интӕм ЖКХ хуши оператор рӕпитл. Олаңмит олӕтн пӕдъницайн рӕпитты тӕхи ӕнтӕм вӕс, щит пӕты Ольга Викторовна ӕшколайн арсыр пурмӕсӕт лӱнӕтман тӕйтты неңа рӕпитӕс. Хӕн пӕдъницайн рӕпитты тӕхи тывӕс, лӱв шив рӕпитты вӱсы. Ин 17 ола йис ши пура вӱш эвӕлт.

Рӕпӕтайл олаңнӕн О.В. Каксина щиты путӕртӕл: «Ма рӕпӕтаем мосман тӕйлѐм. Лапӕтхушьяң ол мӕр пӕдъницайн мӕшӕн хуятӕт улты тӕхийн лекшитты

Рэт яснәтн путрәт хәншты ёх вәйтантупсы

Ас потты тыләщ 3-5-мит хәтләтн Нижний Новгород вошн рәт яснәтн арәт, моньщәт па путрәт хәншты ёх вән мирхот вәс. Иса 40 арсыр яснәтн хәншты хуятәт яха әктәшылсәт. Дыв тәта сыр-сыр вәйтантупсәт, етнхотәт ләщәтйылсәт. Поэтәт рәт ясәндәдн путрәт лүңәтсәт. Тыв Югра, Ямал, Алтай, Мордовия, Чувашия, Бурятия, Кемерово, Якутия, Дагестан, Татарстан, Карелия, Ингушетия, Карачаево-Черкесия па па мұвәт эвәлт Россия хуца вәдты арсыр мир юхтйылсәт. Мосл лупты, тәта Россия мұвн вәдты мир рәт тўр сыйт сащсәт. Шеңк әмәщ кашәң хәннехә лүв ясәндәдн путәртәс.

Яха юхтум мир Ас потты тыләщ 3-мит хәтләдн вудаң рўщ мир поэт А. С. Пушкин вәлум Большое Болдино немуп ай воша тәтәдясыйт. Щәта кашәң хәннехә Александр Пушкин вәлум хот вантәс. Щи хот 200 од мулдаса йис. Щәлдта лүв хәншман ом-сум пәсандәд мойң ёх әмщәләсәт. Вантә, Болдино Пушкин ёх рәт мұв XVI-мит йис вўш эвәлт вәд. Тәта вудаң рўщ мир поэт А.С. Пушкин 1830-мит одн вәс, лүв тәм мұвн ар әмәщ путәр хәншәс па щи пура оләт «Болдинская осень» немн алыщәдйит. Ин тәм тәхийн вудаң поэт немуп йис пурмәсәт шавиман тәйты хот вәд. Арсыр мұв эвәлт юхтум хуятәт тәта хур вўсәт па

А.С. Пушкин хәншум путрәт лүңәтсәт.

Етн олаңа рәт яснәтн арәт, моньщәт па путрәт хәншты ёх вән рат хонәңән әктәшсәт. Тәта кашәң мир дыв ясәндәдн арисәт, путрәт путәртсәт. Емәң Тўт Аңки тыв юхтум хәннехәйт яха елды яма вәдты нумәсн мәслә.

Әхәт хәтл Нижегородской шурасләты тәхийн рәт яснәтн хәншты мир кеша вәйтантупсәт ләщәтсайт. Щәта ма «Ома Муа» («Рәт мұв») немуп Карелия ёх газетайн рәпитты не Маргарита Кемпайнен иньщәссем дыв рәт ясәңән әсәдты непекед олаңән:

– Мет олаң газетаев карельской ясәңән лыпәт енумты тыләщ 8-мит хәтәдн 1990-мит одн етәс. Мұң не-

Вәйтантупсыя юхтум неңәт

пекев лапәт мәр и пўш етйыл. Хәншлүв карел ёх ливвиковской ясәң ширн. Тәм непекева 500 мулдас хуят хәншаньщман вәд. Щәлдта мұң ясәң верәт әхтйин ресурсной центр тәйлүв. Яха дыв пидала карельской ясәң вәндтәты тәхи пўншсүв. Щәлдта киникайт рәт ясәңән хәншлүв па арсыр әмәщ вәйтантупсәт ләщәтйыллүв.

Рәт ясәңән хәншты мир кўтн шеңк шимлд айдәт хуят вәс. Щи кўтн Дагестан мұвн вәдты агульской ёх эвәлт рәт ясәңән сыйна па әмща айдәт хә Шамиль Лутов путәр лүңтәс. Лүв хәс и ода йис, агульской ясәңән хәншәд. Вантә, рәт ясәңән нәмәсты ям па щиты әңкев, ащев путәр елды тәдәв.

Щи тумпи тәта па арсыр яснәтн мир арләд, путәрләд, путәртсәт. Немәң-сыйң Алтай мұв вән поэт ики Бронтой Бедюров шеңк әмща алтайской ширн стихәт лүңтәс.

Арсыр мир кўтн хәнты ёх ищи вәсәт. Ямал мұв поэт не Юлия Накова тыв әктәшум хуятәта «Лизавета путрәт» олаңән ай павтәс. Щит хәнты ясәңән ай тәпиет радио хұват путәртләт.

Щәлдта рәт ширн хәншты мир вәйтантупсыйн ма хәнты ясәңән А.С. Пушкин хәншум «У лукоморья дуб зелёный» немуп путәр лүңәтсум па «Притоки Великой Оби» немуп киникайн путрәт хәншум ёх олаңән путәртсум.

Ай нәвремиет кеша моньщәт, экшаньшупәт па юнтты арәт хәншты ёх вәйтантум хәрн «Орт Ики» оса тәхи кәща ими Валентина Шадрина эвет, пухәт па вән хуятәт акань ентты вәндтәслә.

Рәт яснәтн арәт, моньщәт па путрәт хәншты ёх вән мирхот олаң пўш Москва хон вошн 2017-мит одн вәс. Кимит пўш лүңән Казань вошн мир вәйтантйылсәт. Ин тәм хәдмит пўш тәмәщ әмәщ вер вәс.

Ульяна ДАНИЛО

А.С. Пушкин вәлум хот

Советской лащ пура нәмәлдмәсүв

Ас потты тылдың 4-мит хәтлән Ёмвошн «Ночь искусств» немпи Россия мўвтел мир емәңхәтл вәс. Тәмхәтл арсыр культура хотәтн сыр-сыр ванлтупсәт, етнхотәт, вәндтәйтты хәрәт па па утәт ләщәтман вәсәт.

Округ народной творчества хотн «Лыдән йис верәт» немпи хәрн верәң не Виктория Сызарова мойң ех ай сухәт эвәлт акань ювәртты вәндтәс. Ванән Галина Шиянова тыйс, Марина Горшкова хәнты ернас ёнтәс.

Йис вәдупсы дерамтты хә Тимофей Молданов путәртәс, муй ширн хәнты хот омәссы.

Елды мўң «Торум Маа» катра пурмәсәт давалды хота мәнсүв. Щәта «Красный чум» немпи ванлтупсы ләщәтсы. Советской лащ пурайн Увәс мўвев хўваттәйн «Красный чум» немпи хәрн рәпитты ех шуши мир хуща вўт кәртәта яңхсәт, айкел тәсәт, мир лекшитсәт, якты-ариты етнхотәт па па әмәщ верәт ләщәтсәт. Щиты дыв 1930-мит од вўш эвәлт 1975-мит од вәнты рәпитсәт.

Тәмхәтл «Торум Маа» тәхийн и хот йитн мир «Украина» немпи кина вантты ех унтасн кина вантсәт, якты-ариты ех етнхот адьсәт. Ай тохтур не мойң ех вантәс. Ванлтупсийн «Казымская культбаза» немпи тәхи эвәлт хәшум хурәт, арсыр пурмәсәт вәсәт.

Йис вәдупсы дерамтты не Светлана Алексеевна Попова путәртәс, муй ширн лўв Пулңавәт вошн культпросветучилище етшуптумал юпийн 1970-мит одн вўдең ех хуща яңхсәт. Лўв трудовой кинишкаелн мет олаң хәншысы – «Красной чум» кәща не. Щәта юрн па сәран ех ияха вўды таш давалдсәт. Светлана Алексеевна – и пелкән сәран мир эвәлт, ширн лўвела щәта еша кеншәк вәдты па рәпитты вәс, вантә, итәх хуятәт пида путәртты веритәс. Вән вошәт эвәлт юхтум эвета щәта шеңк давалрт вәдты вәс.

Па хот йитн «Родословная Обатиных. Учительская династия» немпи хурәң ванлтупсы вәс. Тәта Касум кәртәң Обатин рәт олаңән уша верты рәхәс, ар

Л. Спирякова верум хурәт

С.А. Попова

од нявремәт вәндтуман вәсәт.

Тәта 1960-мит олаңн вәдум парта вәс, ширн итәх мойң еха әмәщ вәс еша щәта омәсты па хәншты.

Щи тумпи тәмхәтл нявремәт арсыр хәнты па вухаль мир юнтупсәт верты вәндтәйтсәт.

Ёмвош хурәт вантты музейн рәпитты ех «Пункт назначения» немпи әмәщ етнхот ләщәтсәт. Тәм ванән комсомол вер сот ола йис, ширн альсәт, муй ширн ши вер тывәс, муй ширн айдат ех вошәт, карты ёшәт па па ут верман апраңа рәпитсәт. Мойң ех пәта хур вўты тәхет, арсыр верәта вәндтәты хәрәт версийт. Щи юпийн етнхот вәс.

«Хәтл» немпи Ас-угорской театр ех «Сказка на бубне» етнхот адьсәт. Щит Андрей па Сима Пронкинңән режиссёрңән версәңән. Мет сыры нявремәт арсыр мир нарәсты юхәт олаңән уша версәт, хәдәнтсәт па ищи нарәссәт. Елды эвет-пухәт вән пәншар хуща муьлфильм иты моньщ вантсәт, муй ширн Увәс мир хуща емәңхәтләт тывсәт.

Ияха лўнәтты ки, Ас потты тылдың 4-мит хәтлән округев хўваттәйн 128 культура хот ех кәртәң па вошәң ех пәта сыр-сыр етнхотәт, ванлтупсәт, вәндтәты хәрәт па па утәт ләщәтсәт.

Людмила СПИРЯКОВА

Рэт ясҗед сәм вўшн тайсэл

Пурмәсәт шавиты па вандтаты «Торум Маа» тахийн ванлгупсы верәнтсы, хута шуши нявремәт вәндтаты Обатинәт хоттел ёх оданан путәр вәс. Дыв ар од Касум мўвн пушхәт рәт ясәна па тўнщираң верәта вәндтуман ашколайн рәпитсәт.

Мет одан пўш **Алексей Максимович Обатин** оданан лупты мосд. Щадта апалнеңад Екатерина Максимовна ищи нявремәт вәндтәс. Эвел Галина Алексеевна Обатина ар од ашколайн рәпитәс.

Алексей Максимович 1926-мит одн Кислор ай ханты кәртән сема питәс. Ащел Максим Иванович Обатин войхўд велпәсләты хәя вәс, атәлт хәдум няврем енмәлтәс.

Алексей ашколайл етшуптәслә, ши лўнән Вудан дадь тывәс. Лўв вән хуятәт пида хўд велпәсләты питәс. Дадь юпийн Ёмвоша мәнәс, нявремәт вәндтаты хәя

йис. Щадта юхды кердәс, Кислорн, Помутн, Дорвошн, Касумн ай пушхәт пида рәпитәс. 1950-мит одәтн увәс ашколайт хуши рәт ясәна вәндтаты непек ән тәрмәс. Алексей Максимович ияха Николай Иванович Терёшкин пида ханты ясәңән букварь непек хәншсәңән.

Екатерина Максимовна Лозямова (Обатина) апалнеңад йил иты ищи нявремәт вәндтаты неңа йиты дәнхас. Лўв Ёмвош педучилища етшуптумал юпийн ар од Вўтвош кәртән ашкола-интернатн кәща неңа вәс па ипудяң кәт классән ай пушхәт

Рәтләд па вәтан хуятләд ванлгупсыйн вәсәт

Н. Вах верум хур

вәндтәс. Ёхәт Помутн па Касумн нявремәта йил хәншум киникайт хўват рәт ясәң урокәт тәс.

Галина Алексеевна Обатина дын эвәдтана юхи ән хәщәс. Ащел па ай упел иты ашколая рәпитты юхтәс. Лўв 37 од айлат ёх вәндтуман ашколайн рәпитәс, рәт ясәна вәндтаты киникайт хәншәс.

Тәм ванлгупсыйн Обатинәт хоттел ёх хурдал, хәншум непекдал пун-

ман вәсәт. Ши утәт эвәлт яма шивадаты рәхәс, муй щирн дыв вәсәт па рәпитсәт, рәт мирел па ясҗед пәта муй дыв ям ут версәт. Обатинәт рәт хәнты ясҗиел оданан шеңк тыштәсәт, сәм вўшн тайсэл. Рәт касум мўвелн па хәнты ясәң вәты хәннехуятәтн ән юремәдыйт па вудан верел пәты вән пәмашипа ясәңән путәртлдыйт.

Надежда ВАХ

Хўв пәнта мәнәс

Ас нопәтты тыдәщ 18-мит хәтәдн айлат хәнты эви **Анна Васильевна Рандома (Шульгина)** әнтәма йис. Лўв 2001-мит одн Тюмень вошн хотәт омәсты верәт әхтйин институт етшуптәс. Щадта имухты Ёмвошн рәпитты питәс. Анна шеңк яма хотәт омәсты вер вәслә. Лўв Ёмвош округ вух тайты «Открытие» немуп банк хуца рәпитәс. Ши тумпи хотәт омәсты вер әхтйин оса тахи пўншман тайс. Щадта 2014-мит одн

Эстония мўвн ванлгупсәт тәса мира алыты вера вәндтыдәс. Анна Финно-угорской мир оса тахийн каркама рәпитәс. Лўв 2011-мит одн международной «Sugrieror.com» немуп ванлгупсы нәтәс ләщәтты. Ши юпийн 2012-мит одн «Нумсәң ёх» нявремәт пида «Юремум вәдмәт» немуп лўнәлтуп верәс. Щадта 2017-мит одн Ас-угорской «Хәтл» немуп театр ёх пида «Последнее пришествие» немуп ванлгупсы ләщәтәс. Лўв государственной дума

депутат имия Татьяна Гоголевая нәтәсты неңа вәс. Анна хәнты мир вән семьяйн енмәс, вет апщел иса нәтман тайсәл. Тәмхәтл шуши мирев каркам па нумсәң айлат хәнты эви вәтшәсәв.

«Хәнты ясәң» па «Луима сәрипос» газетайнәнән рәпитты ёх шаләң ясәңәт китләт лўв әңкеда Ульяна Николаевна па ащеда Василия Ивановича Шульгиннәна па иса рәт ёхдала. Ши мосты па тынәң хәннехә век-кеши нәмты питләв.

Ханты ясанг (Хантыйское слово) №22 (3514), 22.11.2018

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Врио директора –
Кондина Г.Р.
Телефон (3467) 33-22-72

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимов Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, 14.

Индексы 04393, 54393

Тираж 2166 экз.
Заказ 4614
Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных
технологий и массовых
коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.